

Prof.zw.dr hab.Andrzej Marciniak
Uniwersytet Łódzki

Ponowna recenzja

rozprawy doktorskiej Kingi Magdaleny Dróżdź pt."Status prawny osób trzecich w cywilnym postępowaniu procesowym", Lublin 2018

Wymieniona praca stanowi poprawioną i uzupełnioną wersję rozprawy doktorskiej Kingi Magdaleny Dróżdź pod tym samym tytułem złożonej w 2017 r.. W recenzji tej pierwszej wersji rozprawy zgłosiłem szereg uwag krytycznych zawierających w istocie sugestie co do konieczności częściowego uzupełnienia i poprawienia treści recenzowanej rozprawy. W pierwszej kolejności chodziło o pewne przesunięcia materii zawartej we wstępie pracy do jej części (oznaczonych numerami 1.6, 2.7 i 3.6) obejmujących podsumowania rozważań poszczególnych rozdziałów pracy, stosownie do funkcji wymienionych elementów składowych opracowania naukowego. Po drugie, za konieczne uznałem usunięcie albo istotne ograniczenie niektórych fragmentów pracy, które pozostają bez dostatecznego powiązania z tematem opracowania(np. co do organów procesowych). Po trzecie, praca wymagała pewnego uzupełnienia przez syntetyczne zestawienie i analizę przepisów posługujących się pojęciem „osoba trzecia” lub zwrotami im równoważnymi. Za konieczne uznałem również uzupełnienie rozprawy o określenie statusu prawnego osób trzecich, które stają się stronami procesu w wyniku podmiotowej zmiany powództwa. Sugerowane zmiany i uzupełnienia miały nadać recenzowanej pracy charakter opracowania wyczerpującego, bardziej zrozumiałego i klarownego.

Po zapoznaniu się z treścią drugiej wersji rozprawy doktorskiej Kingi Magdaleny Dróżdź pod tytułem "Status prawny osób trzecich w cywilnym postępowaniu procesowym", złożonej w 2018 r., stwierdzam, że autorka uwzględniła sugerowane przeze mnie zmiany i dokonała niezbędnych uzupełnień rozprawy, o czym będzie jeszcze mowa w dalszej części recenzji. W rezultacie tego recenzowana praca zyskała na wartości, uzyskując wymagany dla prac doktorskich poziom merytoryczny, tak w zakresie istotności podejmowanych problemów, jak i toku argumentacji prawniczej.

W ślad za pierwszą recenzją należy powtórzyć, że recenzowana praca doktorska poświęcona jest statusowi prawnemu osób trzecich w procesie cywilnym. Kwestia ta należy niewątpliwie do bardzo istotnych zagadnień prawnoprocesowych nie tylko dla nauki postępowania cywilnego, ale i praktyki sądowej. Ważna w tym zakresie jest także perspektywa legislacyjna, na co trafnie zwraca uwagę autorka. Jak świadczy o tym obszerna literatura prawa postępowania cywilnego, objęta tematem recenzowanej pracy problematyka jest bardzo rozległa, skomplikowana, uwikłana w wiele bardzo zróżnicowanych instytucji tego prawa, a przy tym wysoce aktualna.

W polskiej literaturze prawa postępowania cywilnego problematyka statusu prawnego osób trzecich w postępowaniu cywilnym była dotychczas przedmiotem fragmentarycznego zainteresowania naukowego i judykacyjnego wyłącznie w kontekście związanych z nią takich instytucji prawa procesowego cywilnego, jak interwencja główna, interwencja uboczna, przypożwanie i powództwo ekscydencyjne (interwencyjne). Natomiast w literaturze tego prawa brak jest szerszego, całościowego i systematycznego opracowania poświęconego problematyce zakreślonej tematem recenzowanej rozprawy. Z tych względów podjęcie przez Kingę Magdalenę Drózdź monograficznego opracowania statusu prawnego osób trzecich w postępowaniu cywilnym rozpoznawczym należy uznać za przedsięwzięcie badawcze w pełni uzasadnione i zasługujące na aprobatę.

Przedstawiona do recenzji rozprawa naukowa mgr Kingi Magdaleny Drózdź pt. "Status prawny osób trzecich w cywilnym postępowaniu procesowym"(s.298) jest ponadto niewątpliwie wyjściem naprzeciw oczekiwaniom doktryny prawa postępowania cywilnego i praktyki wymiaru sprawiedliwości na takie opracowanie.

Wymieniona rozprawa, poza wstępem i wnioskami końcowymi (zakończeniem), składa się zasadniczo z trzech merytorycznych rozdziałów. W pierwszym z nich autorka przedstawiła najbardziej istotne zagadnienia związane z pojęciem osoby trzeciej. Rozdział drugi poświęcony jest środkom prawnym służącym ochronie interesów prawnych osób trzecich w postępowaniu cywilnym, natomiast rozdział trzeci – motywom legislacyjnym przyświecającym rozszerzeniu kręgu podmiotów występujących w postępowaniu procesowym o osoby trzecie.

Bardziej szczegółowa analiza wewnętrznego podziału i treści poszczególnych rozdziałów recenzowanej pracy pozwala stwierdzić, że w stosunku do jej pierwszej wersji z 2017 r. rozprawa ta zawiera wiele istotnych zmian i niezbędnych uzupełnień oraz pozbawiona jest niektórych jej pierwotnych fragmentów, wykraczających poza ramy rozważań zakreślonych tytułem rozprawy. Autorka dokonała również koniecznego przesunięcia części materii pomiędzy poszczególnymi fragmentami pracy, co nadało rozprawie charakter bardziej zwartej i czytelnej opracowania.

Zasadniczy problem rysujący się na tle obranego tematu recenzowanej rozprawy doktorskiej sprowadza się do określenia kręgu „osób trzecich” występujących w procesie cywilnym. Istnienie tego postępowania jest oczywistym założeniem czy też przesłanką rozważań co do kręgu tych osób. Za trafne w tym zakresie można uznać założenie autorki o konieczności wyodrębnienia „osób trzecich” spośród innych uczestników postępowania. Wbrew jednak temu założeniu autorka uznała za konieczne rozważenie tego problemu w znacznie szerszej płaszczyźnie podmiotów postępowania cywilnego. W związku z tym w rozdziale pierwszym pracy dokonano analizy pojęcia „osoba trzecia” na tle problematyki „organów procesowych i pomocniczych sądów”. W stosunku do pierwszej wersji rozprawy uwagi o charakterze ustrojowym odnoszące się zwłaszcza do sądów powszechnych, sędziów, asesorów sądowych, referendarzy sądowych, asystentów sędziego, a także do protokolantów, woźnych i stenografów zostały ograniczone do niezbędnego minimum. Autorka koncentruje się natomiast w tym zakresie na rozważaniach zmierzających do wykazania, że wymienione podmioty nie przysługują status osób trzecich w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Co prawda nadal uważam, że wniosek taki można z łatwością wyprowadzić z ogólnej wiedzy o podmiotach postępowania cywilnego, jednakże doceniam wysiłek argumentacyjny autorki zmierzający do uzasadnienia przyjętej tezy.

Za objętościowo właściwe dla potrzeb rozważań zakreślonych tytułem rozprawy uważać należy uwagi poświęcone odróżnieniu uczestników postępowania procesowego od innych osób biorących udział w tym postępowaniu, które nie uzyskują takiego statusu ze względu na niespełnianie pewnych kryteriów właściwych dla uczestników takiego postępowania. Temu

ostatniemu zagadnieniu poświęcono wiele uwagi w rozdziale pierwszym rozprawy zwłaszcza w odniesieniu do przedstawicieli ustawowych i pełnomocników procesowych, biegłych i świadków oraz innych osób. Autorka trafnie wyeksponowała w tym zakresie, że uczestnikami postępowania (procesu) cywilnego są podmioty uprawnione do dokonywania czynności procesowych we własnym imieniu. Inne osoby biorące udział w postępowaniu nie są natomiast w ogóle uprawnione do dokonywania czynności procesowych (np. świadkowie i biegli) albo też są uprawnieni do dokonywania czynności procesowych ale w imieniu cudzym (np. przedstawiciele ustawowi i pełnomocnicy). Osób tych nie można zatem zaliczyć do uczestników postępowania, co trafnie przyjęto w rozprawie. Trzeba jednakże przy tym zaznaczyć, czego nie uczyniono w rozprawie, że wymienione osoby mogą stać się uczestnikami postępowania w postępowaniach wпадkowych lub ubocznych bezpośrednio ich dotyczących (np. w przedmiocie obciążenia ich kosztami postępowania (art. 110 k.p.c.) lub skazania na grzywnę (art. 274, 276, 287 k.p.c.).

W rozważaniach prawnych dotyczących pojęcia osoby trzeciej, niezależnie od analizy semantycznej tego pojęcia dokonanej w pracy, autorka dokonała systematycznego zestawienia i bliższej analizy przepisów kodeksu postępowania cywilnego posługujących się tym pojęciem. Podobnie potraktowała przepisy, które posługują się pojęciem „inne osoby” oraz przepisy, które nie używają tych pojęć lecz posługują się innymi określeniami na oznaczenie osób trzecich nie uczestniczących w postępowaniu procesowym.

W rozważaniach poświęconych środkom prawnym służącym ochronie interesów osób trzecich (rozdział 2) uwagi autorki koncentrują się na zagadnieniach związanych z przypozwaniami, interwencją uboczną, interwencją główną oraz powództwem ekscydencyjnym z art. 840 k.p.c. W kolejnym trzecim rozdziale rozprawy przedstawiono z należytą wnikliwością motywy legislacyjne leżące u podstaw ustawowego poszerzenia kręgu podmiotów występujących w postępowaniu procesowym o osoby trzecie. Poza niezbędnym wprowadzeniem do tak zakreślonych tematycznie rozważań autorka zajęła się w tym rozdziale w zasadzie dwoma niezwykle istotnymi zagadnieniami. Pierwsze z nich dotyczy nadużycia praw procesowych i indolencji procesowej. Trzeba przy tym zaznaczyć, że nadużycie prawa procesowego w postępowaniu cywilnym należy

do bardzo trudnych i skomplikowanych zagadnień prawa regulującego to postępowanie. Poczynione w ostatnich latach głębsze studia i dyskusje teoretyczne w tym zakresie, przyniosły wiele cennych, aczkolwiek nie w pełni satysfakcjonujących rezultatów. Pozwoliły one przede wszystkim na stworzenie i zdefiniowanie autonomicznego pojęcia nadużycia prawa procesowego w postępowaniu cywilnym, niezależnego od nadużycia prawa podmiotowego właściwego dla prawa cywilnego. U podstaw tego leżały przede wszystkim teoretyczne określenie normatywnej podstawy zakazu nadużycia prawa procesowego, wyjaśnienie jego istoty, zwłaszcza w kontekście innych klauzul generalnych właściwych dla postępowania cywilnego, oraz wytyczenie przedmiotowych i podmiotowych granic tego zakazu wraz z analizą szczegółowych zachowań stanowiących przejawy naruszenia zakazu nadużywania praw procesowych. Rozważania autorki w tym zakresie, poza analizą dotychczasowych wypowiedzi doktryny, koncentrują się zasadniczo na skutkach nadużycia praw procesowych wobec osób trzecich, niebędących uczestnikami postępowania. W tym zakresie rozważania te można uznać za nowatorskie, odsłaniające nowe problemy i zagadnienia, które nie były dotychczas przedmiotem szerszego zainteresowania doktrynalnego. Dotyczy to zwłaszcza kwestii nadużycia praw procesowych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym.

Zarysowany w powyższy sposób układ materii przyjęty w pracy jest właściwy. Dał on możliwość przedstawienia całokształtu tematyki określonej tytułem pracy.

Autorka w sposób pełny i sumienny zapoznała się ze stosunkowo obszernym materiałem piśmienniczym (najczęściej o charakterze pryncypialnym, w tym publikowanym również na gruncie poprzednio obowiązującego prawa) dotyczącym obranego tematu i umiejętnie go wykorzystwała, czyniąc to z należytą dozą krytyki, zwłaszcza w wypadkach istniejącej rozbieżności poglądów. Treść pracy jest niewątpliwie wynikiem dokładnego zebrania materiału naukowego i własnych przemyśleń. W określonych tematycznie ramach recenzowana praca stanowi dobre opracowanie naukowe. Rozważania zawarte w pracy, niezależnie od walorów poznawczych, pozwalają na pełniejsze zdefiniowanie okoliczności i warunków towarzyszących współczesnym zjawiskom związanym z udziałem osób trzecich w postępowaniu cywilnym. Ma to oczywiście istotny wpływ na system prawny,

zwłaszcza na przedsięwzięcia legislacyjne zmierzające do racjonalizacji prawa rządzącego postępowaniem cywilnym. Recenzowana rozprawa wzbogaca niewątpliwie dorobek polskiej myśli prawniczej.

Recenzowana rozprawa napisana jest metodą dogmatyczno-prawną. Zaprezentowany przez autorkę warsztat naukowy zasługuje na uznanie. W pracy uwzględniono również istotny dla rozważań kontekst prawnoporównawczy, co wymaga szczególnego podkreślenia. Praca nie budzi zasadniczych zastrzeżeń merytorycznych. Podzielić wypada w pełni wnioski końcowe rozważań autorki zawarte w podsumowaniach poszczególnych rozdziałów, jak i zawarte w zakończeniu całości pracy.

Recenzowana rozprawa napisana jest dobrym językiem. Widać tu dbałość nie tylko o treść, ale i formę wypowiedzi. Drobne uchybienia stylistyczne nie mają większego znaczenia.

Reasumując, rozprawa doktorska przygotowana przez Kingę Magdalenę Drózdź stanowi opracowanie naukowe o właściwym dla prac doktorskich poziomie merytorycznym. Stanowi także dowód zdolności autorki do samodzielnej analizy zgromadzonych i usystematyzowanych materiałów źródłowych oraz wyciągania właściwych wniosków istotnych dla rozwoju teorii prawa postępowania cywilnego.

Mając powyższe na uwadze stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Kingi Magdaleny Drózdź pt. "Status prawny osób trzecich w cywilnym postępowaniu procesowym" może stanowić podstawę nadania stopnia naukowego doktora nauk prawnych. Spełnia ona bowiem warunki określone w art. 13 ust. 1 ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.).

Łódź, dnia 11 maja 2018 r.

